

LERBERGET

LERBERGET.....	1
Släktingar i Lerberget.....	1
Släktnamnet Ingelberg	3
Lerberget.....	5
Gatorna i Lerberget.....	7
Släkten Sjösten och Pernilla Sjösten (Jönsdotter).....	13
Husen i Lerberget.....	13
Hamnen och Lille bro.....	21
Lerbergets historia.....	23
Att vara sjöman i sekelskiftet 18- 19-hundra.....	29
Fisket.....	29
Julstormen 1902.....	31
Källor.....	32

Släktingar i Lerberget

Anna Herrströms mor **Hedvig** är född och uppvuxen på Lerberget. Där finns släktingar i minst 5 generationer tillbaka i tiden. Bilden nedan visar de olika anorna.

Bengt Bengtsson och **Maria Jönsdotter**, d v s **Hedvigs** mor och far bodde hela livet på Lerberget nr 17. I husförhörlängder står det att Bengt från mitten av 1880-talet och en bit in på 1900-talet idkade handel, och mer specifikt s k ”bierhandel”. Så hette det på den tiden och det handlade naturligtvis om ölförsäljning. Maria idkade å sin sida kaffeförsäljning, d v s kafé.

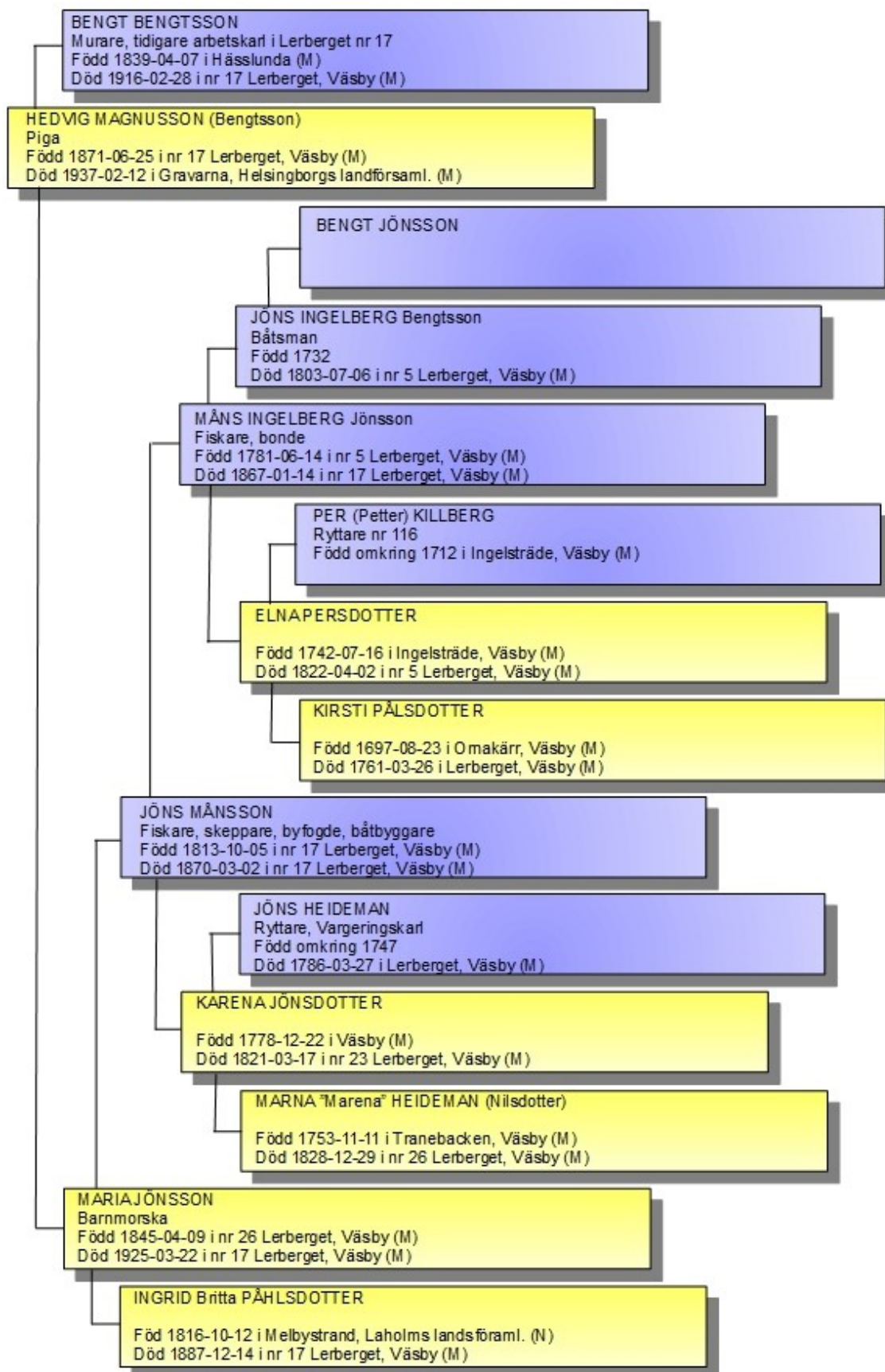
Jöns Ingelberg Bengtsson med sin hustru **Elna Persdotter** var bland de första människorna som bosatte sig på Lerberget. Se anträd nedan.

1764 vigdes **Jöns Ingelberg Bengtsson** med **Elna Persdotter**. Ett år senare 1765 finns i mantalsuppgifterna 4 hus upptagna i Lerberget. Det bodde alltså vid denna tidpunkt **endast 4 familjer** i Lerberget. I hus nummer 1 bodde **Jöns** med sin familj. I samma hus bodde även änklungen **Per Killberg** som ”inhyses”. **Per** var far till **Elna Persdotter**. Tio år senare 1775 hade invånarantalet stigit till 20 personer. Sedan gick det fortare. År 1800 var antalet invånare 112 och år 1837 var antalet 365.

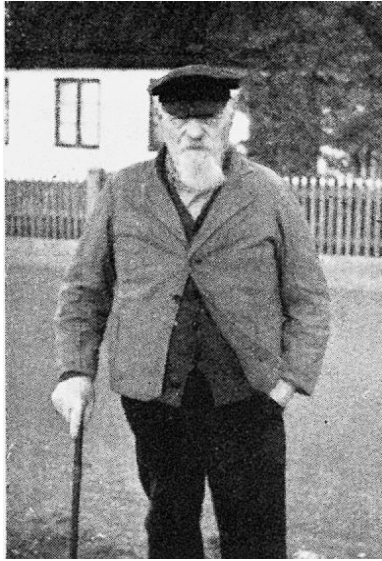
År 1816 fanns på Lerberget 19 husägare, som alla hade städjebrev på sina byggnadstomter och kolhagar. En av dem var **Måns Jönsson** på nr 26, son till **Jöns** och **Elna**.

Ett städjebrev är en skrivelse (ett dokument) i vilket staten, i detta fall kronan upplåter mark för bebyggelse, med vissa villkor för den som erhåller marken. Dokumentet kan som i detta fall vara underskrivet av tjänsteförrättande kronofogde. Städjebreven hade villkoren att de som erhöll marken skulle bygga sig ett fiskarehus, förse sig med nödiga fiskeredskap och ägna sig åt Saltsjöfiske. Ett städjebrev kan liknas vid en lagfart.

Jöns Ingelbergs söner **Pål** och **Måns** blev stamfäder till två Lerbergssläkter som länge hade avkomlingar som var bosatta i Lerberget.

Nedan är en bild på en av de äldre Lerbergsborna, **Alfred Jönsson**, son till **Jöns Månsson** och alltså bror till **Maria Jönsson** i vår släkt. Han föddes 1855, bodde hela sitt liv i Lerberget och var yrkesfiskare. Han talade om sin stamfar "Ingelbarr", d v s **Jöns Ingelberg Bengtsson** som slog sig ner där på 1700-talet. Fotot är från 1940 då han alltså var 85 år.

I folklivsarkivet i Lund (även Lunds universitets folkminnesarkiv) finns en undersökning gjord 1938 av en fil. stud. Kerstin Hansson. Hon intervjuade fiskaren Alfred Jönsson född 1855 om Lerberget och fisket där.

Dokumentet innehåller ett antal intressanta saker. Där står bl a att 3 av de ursprungliga 16 husen finns kvar och att dess gavlar vetter mot sjön. Troligen finns inte något av dessa hus kvar idag..

Uppgifterna om, antalet hus från början är inte riktiga, liksom vilka släkter som kom dit först och var de kom ifrån, är endast delvis riktiga. Se vidare under avsnitt "Lerbergets historia" nedan.

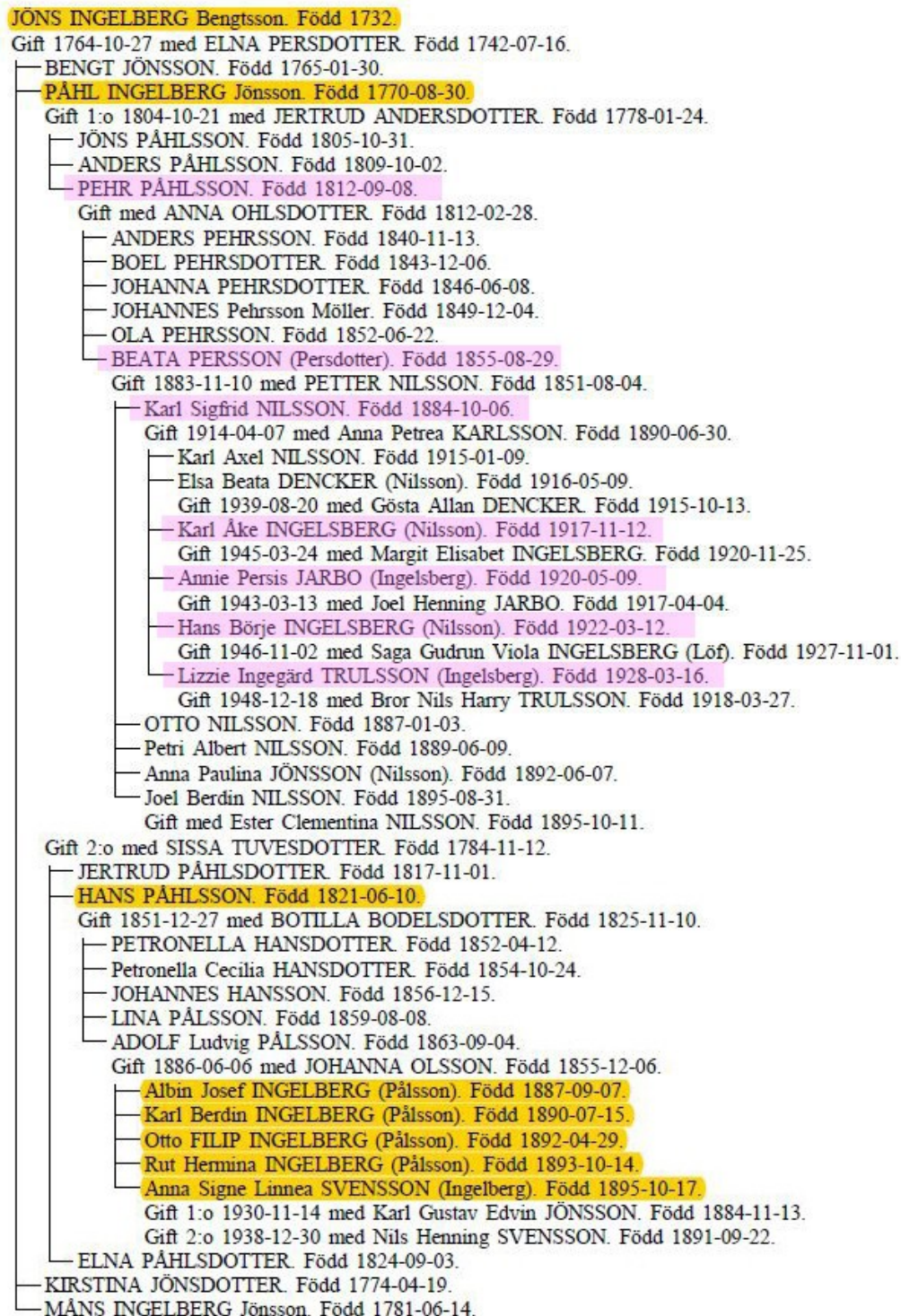
Nedan en bild på Alfreds bror **Gustaf Jönsson**. När den är tagen är okänt, men visst är de lika, de gamla bröderna. Källa: Ronny Hartvigson i Lerberget.

Släktnamnet Ingelberg

Jöns Ingelberg Bengtsson 1732 – 1803 var den förste på Lerberget som hette Ingelberg och kallade sig så. Hans söner Påhl och Måns kallade sig också Ingelberg, men sedan tar det slut.

År 1918 tar dock fem personer namnet Ingelberg igen. Det är några av **Påhl Ingelbergs** barnbarns barn som gör det (se gula markeringar i bild nedan).

I församlingsboken 1899 – 1919 står det ”*Släktnamn Ingelberg enligt utslag den 17 maj 1918 K. B. Malmö*”. Observera att stamträdet ovan är reducerat för att endast visa personerna som bytt namn. Idag (2018) bor ingen med namnet Ingelberg kvar i Lerberget. I telefonregistren finns ca 25 personer med namnet.

År 1941 tar fyra personer namnet **Ingelsberg**, d v s Ingelberg med ett inskjutet ”s” före ”berg”. Det är några av **Påhl Ingelbergs** barnbarns barnbarn som gör det (se lila markeringar i bild ovan). Först ut att ta det namnet är **Karl Åke Ingelsberg**. I församlingsboken 1919 – 1945 står det ”*Kunglig Majestäts tillstånd 1941-05-09 att antaga namnet Ingelsberg*”. De andra tre följde efter samma år. Varför de inte tog namnet Ingelberg är okänt, men antagligen protesterade de andra släktingarna som tagit namnet först. Det är **mycket märkligt** i så fall eftersom de har samma gemensamma anfäder

Påhl Ingelberg. En annan förklaring kan vara att de tog namnet Ingelsberg efter byn Ingelstråde, där 3 av dem föddes och alla växte upp, som en kombination av Ingelstråde och Lerberget där släkten kom ifrån på deras faders sida. I telefonregistren finns ca 10 personer med namnet. Ingen med namnet bor idag i Lerberget.

Det finns idag även ett antal personer som heter Ingeberg men dessa tillhör inte någon släkt från Lerberget eller Väsby.

Lerberget

Lerberget är ett fiskeläge, fast idag säger vi kanske ort eller by. Orten ligger strax söder om Höganäs och norr om Viken. Nedan syns ett flygfoto över Lerberget. I mitten syns den lilla hamnen som länge har varit en mycket viktig del av orten.

Flygfotot är från 2000. Bilden nedan som visar fiskestugor av vilka ett inrymmer ett litet museum är från 2018. Övriga bilder nedan är från år 2002.

På bilden nedan till vänster syns några små fiskebåtar som är modernare än de som användes i äldre tider. Hamnpiren i Lerberget byggdes 1905.

Lerberget har fått sitt namn efter en lerböjd som fanns i södra delen av Lerberget där nu Krabbes väg ligger (se karta nedan). Lera togs från höjden och användes i det tegelbruk som låg strax söder ut. Tegelbruket lades ner 1896. Nu finns bara de pittoreska lergravarna kvar. De ligger nere vid Lergravsvägen, vilken tidigare hette *Tegelbruksvägen*. Bilderna nedan är från år 2002. Först ser vi den norra.

Sedan den södra lergraven som är mycket vacker genom sina anläggningar.

Gatorna i Lerberget

Lerberget har ett fint gatunät med en hel del fina små gator med historiska namn och historisk anknytning. 1966 genomfördes den senaste större förändringen av gatunamn, vilket var orsakat av att Lerberget då kom att tillhöra Höganäs storkommun och de styrande önskade unika gatunamn. Gatunamn i Lerberget som då redan fanns i centralorten Höganäs fick nya eller nygamla namn. Gatunätet syns på kartan nedan som är från 2018.

Längs med stranden går **Segelvägen** eller *Strandgatan* som den hette tidigare. I äldre tider kallades den vanligen "*Gadan*". En av de äldsta gatorna är **Sjöstens guda**, som fått sitt namn av en av de första bebyggarna i Lerberget. Han hette **Christian Sjösten**. Sjösten var båtsmansnamnet och tidigare hette han **Persson**. Han hade fått koncession på sin tomtmark av Kungliga befattningshavande vid Flottan, år 1772. Tidigare har gatan benämnts *Sjöstens lii* eller *Christers lii*. Gatan leder ner till den gamla hamnpiren "broen". Platsen för Christian Sjöstens hus syns på kartan nedan.

Guda är ett skånskt ord och betyder hålväg eller smal gång som leder mot vatten. Troligen kommer ordet av det danska ”gyde”. Lid är även det ett skånskt ord och betyder liten backe eller sluttning.

Norrut ligger **Havsvägen**. Den har tidigare hetat *Skolgatan* och i gamla tider *Nils-Peter-Jöns guda*. Gatan går upp till **Lerbergets byaväg** som i äldre dar hette *Storgatan*. Nästa tvärgata norrut är **Fikas lid** (2002) eller ”*Fikas lii*” (nedan) som de sa förr i tiden. Fredrika (Fika) var känd som en mycket duktig kvinna. Huset till höger har adressen Segelvägen 63. Där bodde en gång i tiden skepparen **Adolf Andersson** född 1873. Adolf var sonson son till Pål Ingelberg Jönsson.

Nästa gata heter **Fröjds guda (2002)**. Den har fått sitt namn efter fiskaren Jöns Fröjd. Vid södra sidan av Fröjds guda (nedan) låg med ena gaveln åt sjön ett av Lerbergets äldsta hus. I detta hus bodde **Jöns Ingelberg Bengtsson**. Ättlingar till honom bebodde fastigheten ända till 1917.

Nedan en bild på samma gata från 2018. Som synes har det första huset till höger renoverats och trästaketet har ersatts med en fin stenmur. Det andra huset har tydligen rivits och istället ersatts av ett nytt korsvirkeshus enligt traditionellt mönster. Håll med om att det är vackert. Det huset ligger ungefär på samma plats som Jöns Ingelberg Bengtssons hus en gång låg, också det med gaveln emot havet.

Lars Påhls väg (2002) är den väg som går ner till hamnen. Den hette tidigare *Hamngatan*. Gatan har nu namn efter Lars Påhlsson som var den främsta drivkraften bakom de omfattande ombyggnads- och förstärkningsarbetena av Lerbergets hamn under senare hälften av 1800-talet. Gatan fanns inte med på kartor från 1857, men torde ha tillkommit nära därefter. Gatan drogs genom en av de äldsta fastigheterna, tomt nummer 4 (senare 14).

Norr om Lars Påhls väg låg en gata som hette "*Brödra-gudan*". Gatan finns endast kvar som infarter till fastigheterna där, en bit västerifrån och en bit österifrån. Den hade sitt namn efter de 3 bröderna **Gustaf, Alfred och Elof Jönsson**, som alla hade sina hus vid den gatan. De var alla bröder till **Maria Jönsdotter**, och söner till fiskaren och byfogden **Jöns Månsson**, som ägde stamfastigheten. Den delades sedan till söner. Jöns Månsson var byfogde åren 1856-1864 och son till **Måns Ingelberg**. Bilden nedan visar en onamnad liten väg strax norr om Lars Påhls väg som var *Brödragudan* (2002).

På kartan ovan syns förutom de hus som bröderna Gustaf, Alfred och Elof bodde i även husen som deras systrar Petronella, Maria, Anna och Katrina bodde i.

Nedan följer en förteckning över gatunummer och vilka av våra släktingar som bott där. Först kommer dock ett stamträd som visar hur personernas släktskap. Stamträdet är reducerat för att endast visa de släktingar som listas nedan och visats på kartan tidigare. Personer i grönt är anor.

JÖNS INGELBERG Jönsson Båtsman född 1732

- |_ PÅHL INGELBERG Jönsson Båtsman född 1770-08-30
 - | | PEHR PÅLSSON Fiskare född 1812-09-08
 - | | | ANDERS PEHRSSON Skeppare, sjöman född 1840-11-13
 - | | | | ADOLF ANDERSSON Skeppare, styrman född 1873-04-06
 - | | | | Peter JOEL ANDERSSON Snickare född 1883-09-14
 - | | HANS PÅHLSSON Fiskare, skeppare född 1821-06-10
 - | | | LINA PÅLSSON född 1859-08-08
 - | | | ADOLF Ludvig PÅLSSON Skeppare, sjöman född 1863-09-04
 - | | | | Otto FILIP INGEMBERG (Pålsson) Sjökapten född 1892-04-29
 - | | | | RUT Hermina INGELBERG (Pålsson) född 1893-10-14
 - | | | | MALTE Anders Adolf ANDERSSON född 1921-11-28
- |_ KIRSTINA JÖNSDOTTER född 1774-04-19
 - | | JOHAN HANSSON född 1800-11-16
 - | | SVEN JOHANSSON Skeppare, sjökapten född 1841-12-26
- |_ **MÅNS INGELBERG Jönsson** Fiskare, bonde född 1781-06-14
 - | | INGAR MÅNSDOTTER född 1805-08-17
 - | | **JÖNS MÅNSSON** Fiskare, skeppare, byfogde, båtbyggare född 1813-10-05
 - | | | PETRONELLA JÖNSSON född 1841-02-17
 - | | | **MARIA JÖNSSON** Barnmorska född 1845-04-09
 - | | | | JANNE Edvard BENGTTSSON Fiskare, murare född 1876-05-08
 - | | | ANNA JÖNSSON född 1849-04-09
 - | | | GUSTAF JÖNSSON Sjöman, fiskare född 1853-11-02
 - | | | ALFRED JÖNSSON Sjöman född 1855-12-05
 - | | | KATRINA JÖNSSON född 1858-03-13
 - | | | ELOF JÖNSSON Sjöman född 1860-05-25

Per Jakobs väg 9 fastighetsnamn "Tinehem"

Katrina Jönsson född 1858 från 1909, dotter till Jöns Månsson
Alfred Jönsson född 1855 efter 1920, son till Jöns Månsson

Segelvägen 23

Petronella Jönsson född 1841, dotter till Jöns Månsson

Segelvägen 24

Elof Jönsson född 1860, son till Jöns Månsson

Segelvägen 25

Maria Jönsson född 1845, dotter till Jöns Månsson

Janne Bengtsson född 1876 ,son till Maria. Janne är alltså lillebror till Hedvig Magnusson (Bengtsson).

Segelvägen 26

Alfred Jönsson född 1855 till 1920, son till Jöns Månsson

Segelvägen 27

Jöns Heideman född 1747

Måns Ingelberg Jönsson född 1781, gift med Jöns Heidemans dotter Karna

Jöns Månsson född 1813, son till Måns

Gustaf Jönsson född 1853, son till Jöns

Erik Jönsson född 1898, son till Gustaf

Segelvägen 55

Kirstina Jönsdotter född 1774, dotter till Jöns Ingelberg Bengtsson

Johan Hansson född 1800, son till Kirstina Jönsdotter

Sven Johansson född 1841, son till Johan Hansson

Segelvägen 63

Adolf Andersson född 1873, son till Anders Pehrsson på Fröjds Guda 4

Segelvägen 77

Per Jeppsson född 1762, son till anan Gudmund Persson (se karta ovan)

Jöns Persson född 1809, son till Per Jeppsson

Pernilla Jönsdotter född 1842, gift med Nils Magnus Sjösten född 1851

Havsvägen 1

Elna Jönsdotter född 1837 bodde här 1902 som änka när den stora stormen inträffade och huset blev förstört (se avsnitt nedan om julstormen 1902)

Janne Sjösten född 1877 (se karta ovan) bodde i ett nytt hus

Annie Sjösten född 1913

Fröjds Guda 4

Jöns Ingelberg Bengtsson född 1732, stamfader

Påhl Ingelberg Jönsson född 1770, son till Jöns Ingelberg

Pehr Påhlsson född 1812, son till Påhl Ingelberg

Anders Pehrsson född 1840, son till Påhl

Mellangatan 9

Hans Påhlsson född 1821, son till Påhl Ingelberg Jönsson

Adolf Påhlsson född 1863, son till Hans

Rut Ingelberg född 1893, son till Adolf

Malte Andersson född 1921, son till Rut

Mellangatan 11

Lina Påhlsson född 1855, dotter till Hans Påhlsson

Mellangatan 15

Anna Jönsdotter född 1849, dotter till Jöns Månsson

Mellangatan 19

Ingar Månsdotter född 1805, dotter till Måns Ingelberg

Lerbegets byaväg 24

Elof Jönsson född 1860, son till Jöns Månsson

Elly Censia Jönsson född 1899, dotter till Elof Jönsson var den siste som bodde i huset. Elly Censia gifte sig aldrig och fick inga barn. Hon dog 1986. Ingen släkting äger fastigheten idag.

Lerbegets byaväg 54 fastighetsnamn "Solhöjd"

Filip Ingelberg född 1892, son till Adolf Pålsson på Mellangatan 9

Lerbegets byaväg 58

Anders Pehrsson född 1840, son till Pehr Pålsson på Fröjds Guda 4

Lerbegets byaväg 60

Joel Andersson född 1883, son till Anders Pehrsson

Släkten Sjösten och Pernilla Sjösten (Jönsdotter)

På kartan ovan är vår släkting skepparen **Janne Oscar Sjöstens** hus utmärkt. Han var född 1877 och dog 1966. Janne Oscars farfars morfar var den omtalade Christian Sjösten. Hans mor var vår släkting **Pernilla Sjösten (Jönsdotter)** född 1842 i Lerberget nr 14. Pernillas farfars farfar var Gudmund Person 1690 – 1764 i Väsby.

Janne Oscar Sjösten och hans hustru Alma Paulina Bengtsson 1878 – 1966 fick två döttrar. Det var **Ella Lombrant (Sjösten)** född 1908 och **Annie Sjösten** född 1913. Ella gifte sig och fick fyra barn. Annie blev aldrig gift och fick inga barn. På äldre dagar bodde de båda systrarna på Havsvägen 1 i Lerberget. Ella dog 2001 och Annie 2017. Annie var därmed den sista "Sjösten" som bodde i Lerberget.

Husen i Lerberget

Lerbergets äldsta bebyggelse var samlad utmed kusten. De första hus som uppfördes hade vanligen gaveln vänd mot havet. På den tiden var inte prioritet en fin utsikt. Nej det var nog mer praktiskt. Med gaveln på huset mot havet minskades den kylande effekten av vinden. Som fiskeläge var byn ett samhälle som till viss del låg utanför det traditionella bondesamhället med sockenkyrkan som medelpunkt. Något som oroad församlingen i en tid av stark befolkningstillväxt var ansvaret för fattigvården.

På kartan från 1861 syns hur många hus med långsidan mot gatan tillkommit medan de äldre fiskarstugorna med gaveln mot vattnet i regel har en något oregelbunden placering på de långsmala tomterna.

De yngre skeppar- och kaptensgårdarna med sina fina fasader ligger nära gatulinjen. Tomterna är små och långsmala. Den äldsta bebyggelsen bestod främst av korsvirkeshus, ibland överputsat eller täckt av brädfodring. Under 1800-talets sista decennier blev istället tegel det vanligaste byggnadsmaterialet. Under det sena 1800-talet fanns även ett mindre tegelbruk i Lerberget (se ovan under Lerberget med bilder).

Släktingarnas hus

Nedan syns huset på Segelvägen 23, först som det såg ut på en äldre bild och sedan hur det ser ut idag 2018. Huset håller idag tyvärr på att förfalla. Här bodde Petronella Jönsson född 1841.

Lerbergets byaväg 24 är en fastighet som ligger i korsningen Brödragudan och Byavägen. Där bodde Elof Jönsson född 1845. Fastigheten syns på bilden nedan från 2018.

Bilden till höger ovan är en förstoring av skylten på staketet där det står "Brödragudan".

Segelvägen 25 är en fastighet som ligger bakom nr 23. På bilden nedan (från 2018) syns dagens hus, och där bodde Maria Jönsson och Bengt Bengtsson, men antagligen i ett äldre hus som inte finns idag.

I husförhörslängden från 1882-1899 står att de fått följande tillstånd;
Bengt 1885-03-02 att idka bierhandel
Maria 1886-07-30 att idka kaffeförsäljning
Bengt 1886-08-06 att idka handel

På Segelvägen 26 bodde Alfred Jönsson född 1855. Bilden nedan från 2018 visar dagens hus.

På segelvägen 27, d v s tomten intill byggdes ett nytt hus. Det långa vita huset syns på bilden nedan. Framför huset står Gustaf Jönssons (född 1853) son Erik Jönsson (född 1898).

Huset murades av sjösand och det blev inte bra. Det blev sprickor och problem. Erik Jönsson rev huset 1934 och byggde ett nytt. Det huset finns kvar idag, men har ändrats om en del. Huset syns nedan på en bild från idag 2018.

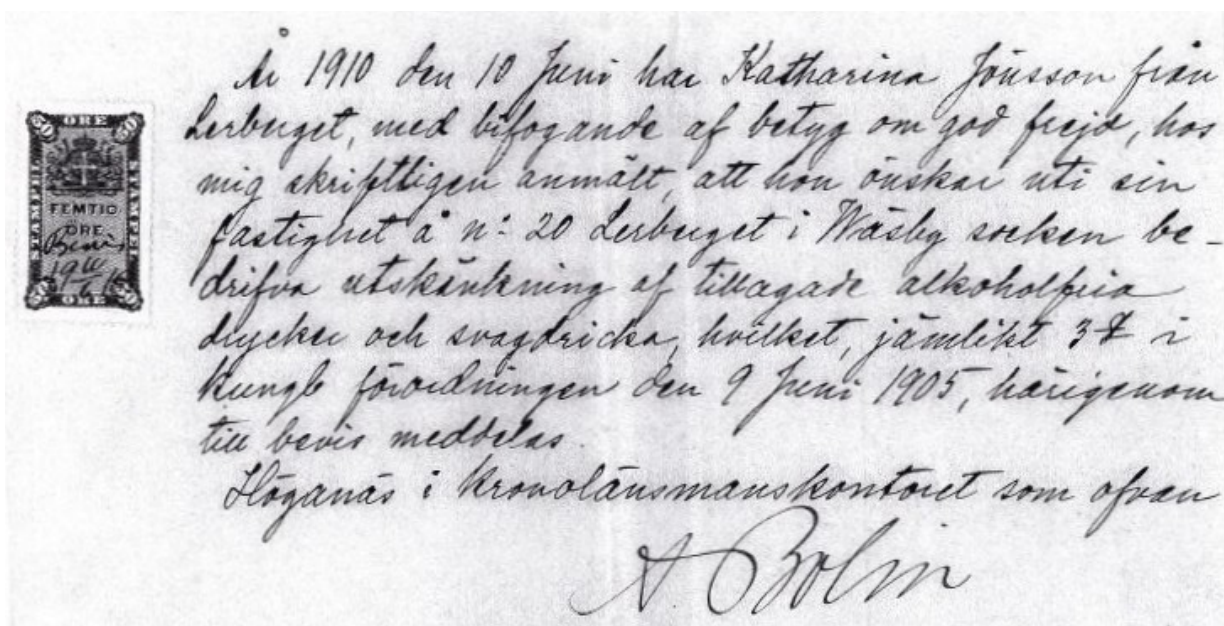
På Segelvägen 55 bodde Kirstina Jönsdotter född 1744. Huset på nummer 55 idag (2015) syns på bilden nedan.

På Per Jakobs väg 9 lät **Alfred Jönsson** bygga ett hus åt sin yngsta syster **Katrina Jönsson**. Husets namn är "Tinehem", Tine antagligen en smeknamn för Katrina. Hon flyttade in där 1909. Huset syns på bilden nedan från 2018.

Året efter, d v s 1910, öppnade hon försäljning av drycker enligt tillståndet på bild nedan.

Alfred Jönsson flyttade in i huset hos sin syster 1920, 65 år gammal. Katrina dog där 1943, 85 år gammal och Alfred dog där 1948 på sin födelsedag, 93 år gammal.

Huset såldes nyligen (2018) för 3.2 miljoner och håller nu på att renoveras.

På Mellangatan nummer 9 bodde skepparen Adolf Pålsson född 1863. Adolf var sonson till Pål Ingelberg Jönsson. På bilden nedan står han utanför sitt hus och hem i Lerberget. Bilden är från Bror Malmstens bok "Sjöfolk och fartyg från Viken del 3".

På Mellangatan nummer 15 bodde Anna Jönsdotter född 1849. På bilden nedan från 2018 syns dagens hus. Ett modernt hus med ett klassiskt halmtak.

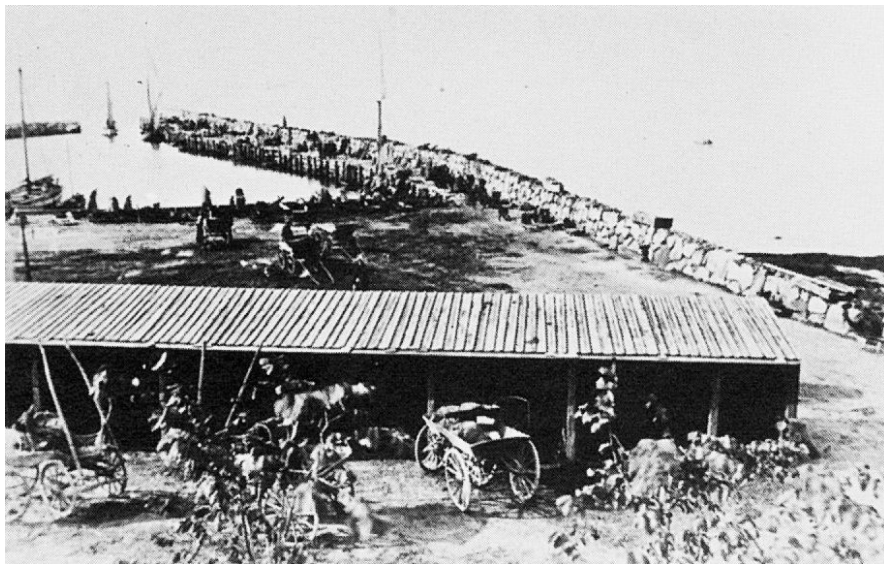
Källa till de äldre bilderna ovan i detta avsnitt samt tillståndet för Katarina Jönsson, är f d sjökaptenen Ronny Hartvigson i Lerberget.

På flygfotot nedan från 2018 syns husen norr om brödragudan nr 23 – 27. På bilden syns även den fina hamnen.

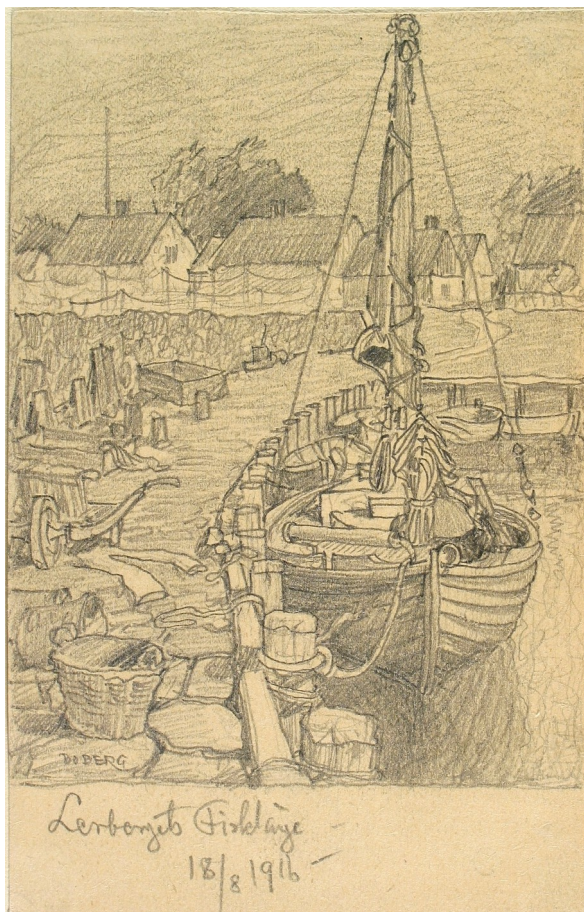

Hamnen och Lille bro

Lerberget första och äldsta hamn låg längre söder ut än den nuvarande. Hamnpiren kallades för ”**Lille Bro**” eller bara ”broen”. Lille Bro var en stenbrygga och den börjar där Sjöstens guda mynnar vid sjön. Hur gammal denna brygga är finns inga uppgifter om, men enligt traditionen skulle den ha funnits redan på 1600-talet. Nedan en bild av hamnen som den såg ut 1895.

På bilden syns att ”sillabåtarna” börjar komma i hamn. ”Rullebörar” (skottkärror) och hästskjutsar står redo på hamnplanen att ta emot fångsten. Hästar och vagnar tillhörde ”sillaprångare”, som kunde ha kommit ända från Göinge härad (nordöstra skåne). Stallbyggnaden raserades vid julstormen 1902.

Här en fin teckning över hamnen gjord 1916.

En berättelse som vandrade runt från mun till mun på Lerberget, berättades av den gamle fiskaren Magnus Sjösten (född 1851). Enligt vad hans far och farfar berättat skulle ett engelskt krigsfartyg för länge, länge sedan ha ankrat upp utanför Lerberget. Fartyget hade "blivit kort" på dricksvatten, varför en barkass blev sänd iland för att hämta vatten från husen vid Lerberget. Medan matroserna var i land och fyllde sina kaggar med vatten, roade sig de kvarvarande i barkassen med att hugga in årtalet i en sten på "broen". Sägner berättades i generationer, men ingen hade kunnat finna stenen. Många sökte efter den, men stenen var och förblev försvunnen.

Vintern 1923-24 var en sträng isvinter. Öresund var tidvis blockerat av is. På våren när isen bröt upp, kom en nordvästlig storm, som satte fart på ismassorna. Isen skruvades upp över Lilla Bro och rev ner en hel del av översta lagrets stenar. Just i kröken av bron blottades då en sten som bär inskriften "VO 1683". VO är en engelsk beteckning på en person som har befälet på ett fartyg. Magnus Sjösten var en av de förste som berättade att "steinen" kommit fram.

På bilden nedan pekar Anna-Lena Herrström ut var stenen finns. Anna-Lena är dotter-dotter till Hedvig Bengtsson.

Tydligt hade fiskarna byggt på broen med ett lager stenar någon tid efter det att det engelska krigsfartyget "vattnat" i Lerberget, och detta hade befolkningen glömt, men stenen med årtalet hade de inte glömt. Vågorna håller nu sakta men säkert på att utplåna inskriften på stenen, detta tydliga bevis på att Lerberget var en fiskeplats och kanske även en boplats redan på senare delen av 1600-talet. Bilden ovan är från år 2002.

Av Lilla Bro finns inte mycket kvar. Bilden nedan visar hur den såg år 2002 och så hade den sett ut minst 40 år bakåt i tiden.

Från broen ges en fin vy över Lerberget emot dagens hamn. Se bilden nedan från 2002

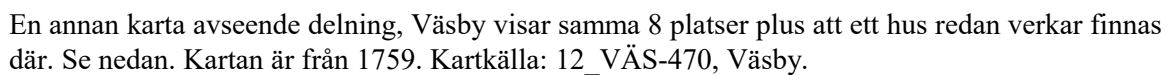
Lerbergets historia

Lerberget betecknades i gamla tider som ”utrikes”, vilket betydde att människorna inte hade någon väg ut ur samhället. För att ta sig till andra platser var de tvungna att vandra över fälten eller färdas med båt. Bönderna i trakten var dock mycket toleranta och tillät även dragkärror och hästskjutsas, men besvärligt var det ändå. Invånarna processade i lång tid, ända från 1856, emot myndigheterna för att få en utfartsväg. Senaste gången frågan togs upp var 1892. Det var skeppsredare Lars Pålsson som gick i spetsen för Lerbergsborna. Detta ledde till ett positivt beslut och 1895 byggdes vägen till Höganäs. Staten gick in och betalade halva kostnaden och den andra halvan fick Lerbergsborna själva bekosta. Vägen kostade knappt 16 tusen kronor. Vägsträckan Lerberget – Viken byggdes år 1912 av Luggede härads vägdistrikt

Vid slutet av 1750-talet kom lantmätare till Kullabygden för att göra mätningar till ett storskiftet. När den stora ”Kulla fälad” storskiftades mellan de dåvarande 8 Kullasocknarna, framtogs vid delningen en markremsa på ett par hundra meters bredd utefter kusten runt Kullen (se kartan nedan plus förstoringen). Det kallades för strandmalmarsmark, och den ansågs alldeles värdelös för odling och fick vara allmänning. Bönderna kunde använda den för att hämta grus och tång efter behag, där de tyckte det passade.

På en del av denna strandmalmarsmark hade Lerbergets fiskeläge blivit anlagt på 1700-talet. På den plats där Lerberget ligger finns inget ortsnamn utsatt, däremot ett utstakat område, som är indelat i 8 rutor. Bredvid står texten "Husplatser till enrollerings båtsmän". Det torde alltså ha vari båtsmän som först slog sig ner på Lerberget och marken tillhörde alltså "kronan", d v s svenska flottan eller staten. På kartan nedan från 1756-60 syns de 8 rutorna. Det är svårt att säga exakt när denna del ritades eftersom spannet av årtal är ganska stort, men troligen bland de första åren. Kartkälla: 12-ALL-695 d v s Allerum.

I mantalslängderna nämns Lerberget först år 1764 och då tillhörande Vikens socken (AID: v842506.b3290.s643). De som finns där då är;

- Sid 25

2. **Nils Flenberg** med hustru
3. kvinnfolket **Elisabet Pålsdotter**

1765

Mantalslängden för år 1765 (Bildid: A0005520_00417). De som räknas upp där då var;

1. **Jöns Bengtsson** med hustru och sonen **Bengt** plus inhyste **Per Killberg**
2. avskedade ryttaren **Nils Flenberg** med hustru
3. kvinnfolket **Elisabet Pålsdotter**
4. sockenskräddaren **Pål Sjunnesson**

Per Killberg var gift 1740 med **Kirsti Pålsdotter** och de fick två barn, Elna född 1742 och Kirsti född 1745, båda i Ingelstråde.

Kirsti Pålsdotter dog 1761 i Lerberget och det är första gången som Lerberget nämns i kyrkböckerna. Det kan alltså mycket väl ha varit de som kom till Lerberget först. Per var ju avskedad ryttare och kanske ville han ägna sig åt fiske.

Senare fick **Per Killberg** 2 oäkta barn med **Elisabet Pålsdotter** som också finns med i ML från 1764 ovan. Barnen var Pål född 1760 på Tranebacken och Boel född 1767 i Lerberget.

I ML från 1746 bodde **Per Killberg** i Ingelstråde. (Bildid: A0005514_00313)

Per Killberg och Elisabet finns även med i mantalslängden för 1769 men är därefter försvunna från Lerberget och Väsby. I mantalslängden står att han är båtsman. Detta är lite konstigt eftersom han var ryttare vid Skånska husarregementet mellan 1739 och 1744 med placering i Ingelstråde. (Bildid: A0005525_00679)

Jöns Ingelberg Bengtsson och hustrun **Elna Persdotter** d v s **Per Killbergs** första dotter var också tidiga Lerbergsbon. De bodde när de gifte sig 1764-10-27 i Lerberget.

1770

I ML 1770 (Bildid: A0005527_00844) Finns;

Nils Flenberg med hustru

Jöns Bengtsson med hustru + 2 barn

samt **Luse Sönnasson** med hustru och 2 barn samt en inhyst änka

1773

I ML 1773 (Bildid: A0005530_00535) finns endast nr 1, 2, 4 och 5

bräcklige avskedade ryttaren **Flenberg** med hustru

Jöns Bengtsson med hustru plus 2 barn

Christian Persson plus inhyste modern, änkan Anna

Carl Flenberg med hustru

1775

Enligt HFL, husförhörlängd år 1775 bodde i Lerberget endast 7 familjer. Det var;

1. **Nils Flenberg** 1700 - 1784 med hustru **Kirstin** 1724
2. **Jöns Bengtsson** 1732 - 1803 med hustru **Elna** 1742 – 1822 plus 2 söner och en dotter
3. Ryttaren **Carl Westberg** 1734 plus 1 son och 2 döttrar
4. **Christian Persson Sjösten** 1745 – 1832
5. Ryttaren **Carl Flenberg** 1750 - 1824 med hustru **Anna** 1725
6. **Per Holm** 1745 med hustru **Sissa** 1716
7. **Jöns Nilsson** 1723 - 1788 med hustru **Karna** 1730 plus 4 söner

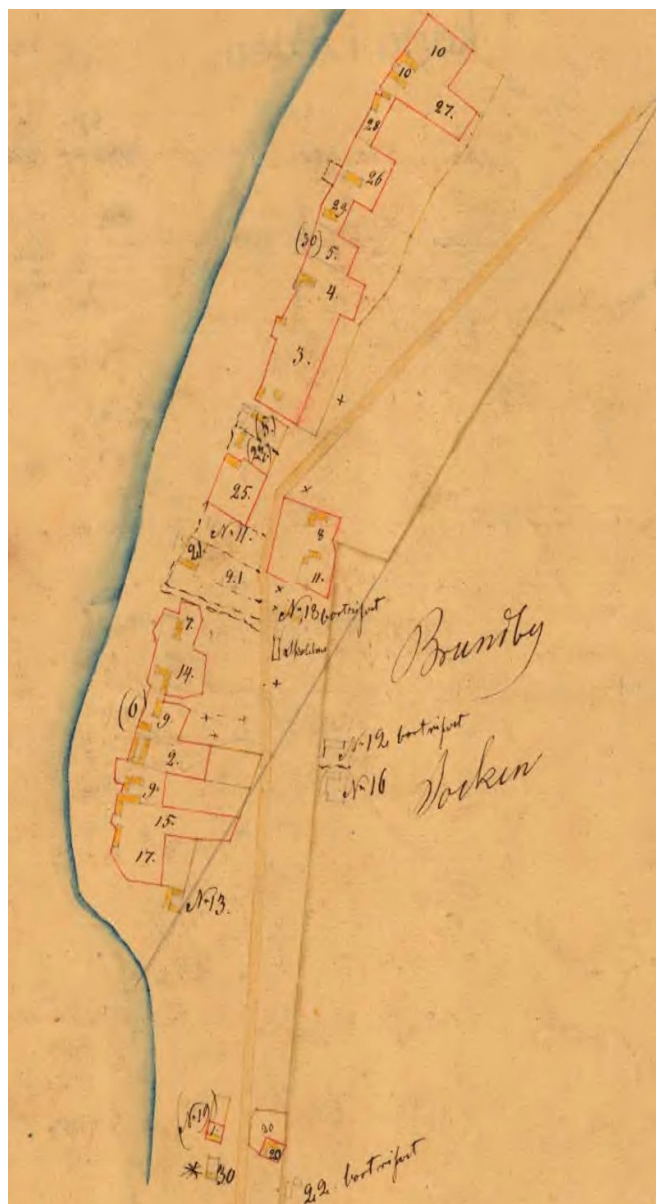
Röd text ovan finns inte i HFL.

Samma familjer finns listade i ML, mantalslängd år 1776 (Bildid: A0005531_00665)

En anteckning på ett i bykistan förvarat protokoll säger, ”att de personer som först nedsatta sig på Lerberget kommo från Väsby socken”. Väsby socken sträckte sig från några kilometer norr om Höganäs till några kilometer söder om Lerberget, och sedan cirka 6-7 kilometer österut. Central ort var Väsby som ligger ungefär 3 kilometer öster om Höganäs.

Det finns inga exakta uppgifter om när Lerberget kom till som ort. Det finns dock några saker som tyder på att det var i sekelskiftet mellan 1600- och 1700-talet. Det som tyder på detta är en sten i den gamla stenbryggan med året 1683. Vidare ett gammalt hus som rasade samman i början på 1900-talet och i vilken det sägs ha funnits en bjälke med året 1690 inskuret. På kartor över Skåne gjorda av Gerhard Buhrmann och daterade 1684 fanns inte Lerberget som ort med några bosättningar. Det kan ju ändå ha varit en plats där folk i trakten haft fiskebåtar mm.

Kartan nedan som är från 1857 visar att Lerberget vid denna tidpunkt endast hade ett 30-tal fastigheter. Dock var det på flera fastigheter flera hus och ibland även flera familjer i samma hus.

Fiskeläget expanderade kraftigt under senare hälften av 1800-talet, då fisket upplevde en blomstringstid och ortens näringar utökades med skeppsfrakt och skeppsbyggeri. På 1870-talet var befolkningen omkring 500 personer.

Lerberget var i början alltså ett samhälle där nästan alla ägnade sig åt fiske och så förblev det ända in på början av 1900-talet. När fisket blev sämre omvandlades orten till en sommar- och badort, där husen beboddes sommartid av familjer som normalt var mantalsskrivna på annan ort. Idag på 2000-talet är Lerberget mera av förstad till Höganäs och kanske även Helsingborg, med villor för permanentboende.

Att vara sjöman i sekelskiftet 18- 19-hundra

Det fanns många segelskutor i Lerberget vid den här tiden. Många pojkar gick till sjöss tidigt, redan vid 14 års ålder. Månadshyran för en jungman var ca 25 kronor. I skansen på en brigg kunde det rymmas sex kojar. Det fanns inga möbler, men alla sjömän hade sina kistor. Sjömännen hade vakt 4 timmar och frivakt 4, dygnet runt. På den lilla fritid som fanns gjorde en del små modellbåtar eller sysslade med annat handarbete.

Maten ombord kunde exempelvis bestå av ärtor, sluring d v s soppa på salt kött, konserverat kött och risgrynsvälling. Smör och socker var ransonerat. Till jul kunde de få nötter, russin och lite godsaker.

Ibland kunde det finnas lite skumma typer ombord. Det hände ofta att sjön blev avstjälningsplats för folk som kommit i onåd med rättvisan.

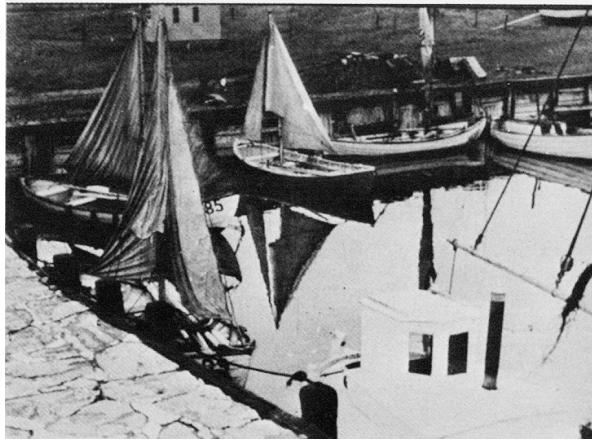
Fisket

Statsmakterna visade på 1700-talet stort intresse för det svenska näringslivet. De beviljade speciella privilegier till dem som ägnade sig åt vissa omhuldade näringsgrenar. Dit hörde fisket.

I början av 1750-talet utfärdades en förordning, i vilken utlovades befrielse både från militärtjänst som *"kronoutskylder"* för den som ville ägna sig åt saltsjöfiske, d v s fiske på öppet hav. Han skulle som det hette *"frikallas från all wärfning, som för alla personells utskylder til Cronan för sig, hustru och hemmawarande barn"*. Detta gällde om han med bevis intygar att han verkligen idkar sjöfart eller saltsjöfiske. I en förordning från 1756 gick myndigheterna ännu längre och utlovade full amnesti åt personer, som avvikit från militärtjänst och rymt från riket, om de ville slå sig ner vid fiskelägen på Skåne- och Hallandskusten och ägna sig åt fiske. De skulle t o m erhålla både tomter och hus från staten samt på vissa villkor befrias från skatt.

Då kronan vid storskiftet under 1750-talet utstakade en rad husplatser för enrolleringsbåtsmän vid Lerberget, var det inte minst med omsorg om fisket. En förordning från 1724 stadgar, att enrollerat manskap fick brukas vid fiskerierna och 1746 tillkom beslutet att den enrolleringskarl som begagnades vid fiskerierna, för det året var fri från kontribution till kronan för egen person.

För *sillafiske* ute mellan Kullen och Anholt användes gaffelriggade båtar mellan 25 och 30 fot långa. Under första världskriget hade flera av dessa en 5 – 10 hästkrafters tändkulemotor med frislåg. För fiske i sundet användes ofta s k snipor, 18 - 20 fot långa, försedda med sprisegel (*spröddasejl*). Sniporna var också försedda med toppsegel och ett eller flera försegel, varvid en klyverbom användes. Sniporna var goda sjöbåtar, som tålde både hård vind och grov sjö. På bilden nedan syns ett antal snipor. Bilden är från mitten av 1900-talet. Sniporna var försedda med bomullssegel och dessa måste torka så att de inte ruttnade och blev förstörda.

Det var mycket gott om fisk i sundet utanför Lerberget på 1800-talet. De som bodde i Lerberget skröt om att de kunde gå ner till havet med en spann och ösa upp sill. När sillen gick till kunde de gå över till Danmark på sillen. När det var natt och sillen vände, kunde man läsa tidningen, så ljust blev det.

Julstormen 1902

Genom en svår orkan natten till den 26 december 1902, den s k "julstormen", blev hamnen mycket ramponerad och till en del fylld med sand och sten. Staten hjälpte till med pengar för att hamnen skulle kunna repareras och t o m förbättras. Under denna storm slogs även flertalet av fiskebåtarna sönder. Orkanen skapade flodvågor på 2 – 3 meter och vindhastigheten var upp till ca 40 meter/sekund.

Så här skrev Helsingborgs Dagblad 1902-12-29

"Vid Lerberget har stormen och havet om möjligt farit ännu värre fram. Många båtar äro förstörda. Å hamnpiren och vågbrytaren förekomma stora bräckor och hamnen är delvis fylld av grus och sten. Vågorna slogo upp bland husen och tre familjer måste under nattens mörker söka sig skydd hos andra människor. Skadorna för Lerbergets befolkning äro säkerligen ganska ansenliga."

I Höganäs Tidning 1902-12-29 kan följande utförliga artikel läsas.

Julstormen.
Lerberget.

En värre ödeläggelse af hamn och enskild egendom under den ödesdigra jultnatten än vid Lerberget kan knappast tänkas. Synnerligen beklagansvärdt är, att enskild egendom oersättligt förlorats.

Den som besökt Lerberget och vandrat åt gatan längs stranden, känner nu knappast igen denna del af samhället. *Gatan eller strandvägen* var särskildt söder om hamnen uppförd med omsorg och dryga omkostnader. Hustomterna här innanför voro friköpta och kring den visserligen anspråkslösa men snyggt underhållna fiskarstugan voro åt vägsidan nätta trädgårdar med buskar och träd anlagda, och allt inhägnadt med prydliga staket.

Vägen var skyddad åt strandsidan af en meterhög strandskoning af stor granitsten. Allt detta kanske hundraåriga arbete är nu totalt förstört på hela sträckan, söder om hamnen till en längd af bortåt 500 meter. Strand-

skoningen är fullständigt raserad och stenarna strödda omkring eller hortburna af hafsvågen. Allt löst af grus, sand och väglagningsmateriel är bortsköljdt, d. v. s. vägen är alldeles försvunnen. Men hafsvågen har fortsatt sitt arbete äfven in på hustomterna öfver allt alldeles in till husfoten men på två ställen äfven inunder husen.

Under huströsklarne är nu ett bråddjup af 1 1/2 meter. Blott en half timme till med detta arbete i nattens mörker hade femton boningshus med inneboende störtat i den allt uppslukande vågens kalla famn. De tvenne delvis förstörda husen tillhörde enkan efter aflidna skepparen Nils Peter Jönsson och styrman Pål Nilsson.

Under natten skulle fiskaren Lars Jönsson å nr 8 gå ut i sin trädgård för att känna efter hur det var derute, men störtade vid första fotsteget i djupet och kastades af vågorna omkring bland sten och stockar. Han lyckades slutligen få fast i en trädrot och bergade sig undan den öfverhängande lifsfaran.

I denna del af samhället har nu blottats den djupa bädd af lera, som antagligen en gång i tiden gifvit Lerberget dess namn.

Den förlorade vägen var bysamhällets gemensamma egendom. Förlusten af hustomterna drabbar deremot enskilda fattiga familjer. Sorgliast är att den återstående delen af hvarje liten tomt är knappast beboelig mer och ligger för öfrigtskyddslös mot nya öfversvämningar. Förlusterna för dessa femton familjer äro totalt ruinerande. Att på något sätt återställa den förlorade torfvan är heller icke tänkbart.

Hamnen har gått samma öde till mötes som Kullens öfriga hamnar på sundsidan. Den cirka 200 meter långa parapeten, byggd till 1½ meters höjd öfver bryggans plan med ett par meters tjock grundyta, är nästan öfverallt bortspolad. Våldiga granitstenar hafva rullats ut i hamnen, som för öfrigt är betydligt påfylld af sten, grus, tång och sand. Utan statens kraftiga mellanhand blir det omöjligt för det lilla samhället att få dessa skador botade. Lerberget har förfrikt helt och hållet tömt sin bykassa till föregående hamnförbättringar och väganläggningar.

Bland *båtarna* har här som vid andra hamnar en stor förödelse förekommit. Fem fiskbåtar äro totalt sönderslagna och af lägets tolf sillbåtar hafva alla utan undantag lidit större eller mindre skador. Ett stall för hästar, som var uppfördt å hamnplanen, är så fullständigt sönderplockadt af stormen, att man inte ens kan finna några spillror efter detsamma. Afven en del ek- och alplanter ha försvunnit.

Det torde kanske vara lämpligt erinra allmänheten om, att *vrakstycken*, som finnas vid stranden, böra tillvaratagas och anmälas, så att den om möjligen må återställas rätt egare.

I Lerberget, som öfverallt, har stormen hållit en ohygglig räfst med takpannor och halmtak.

Afven *fiskarne* hafva i sitt eget element, vattnet, kämpat en strid för lifvet som emellertid inte slutats för alla med seger. Utmed stranden har nemligen upplockas en mängd död fisk såsom torsk, spättor, flundro: och ål.

Orkanen orsakade också att sillen försvann. De byggdes inte så många nya båtar och det blev svårare att livnära sig på fiske.

Källor

- Kyrkböcker
- Mantalslängder
- Kullabygd (Kullens hembygdsförening)
- Historiska kartor Lantmäterimyndigheternas arkiv Skåne län – Allerum och Väsby
- Kerstin Hansson undersökning 1938 folklivsarkivet i Lund
- Ronny Hartvigson i Lerberget
- Helsingborgs Dagblad 1902-12-29
- ”Sjöfolk och fartyg från Viken del 1-3” av Bror Malmsten
- Nutida bilder Björn Lindholm